

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w
Poznaniu

Adam Mickiewicz University

<https://researchportal.amu.edu.pl>

Publikacja / Publication	Sprawozdanie z Międzynarodowej e-Konferencji Naukowo-Metodycznej „Prawo dziecka do wypoczynku i czasu wolnego”, Kozłowska Agnieszka, Czapla Małgorzata Anna
Adres publikacji w Repozytorium URL / Publication address in Repository	https://researchportal.amu.edu.pl/info/article/UAM988bef989b144439a5d3fac1fdf58007/
Data opublikowania w Repozytorium / Deposited in Repository on	13 cze 2023
Rodzaj licencji / Type of licence	Other open licence
Cytuj tę wersję / Cite this version	Kozłowska Agnieszka, Czapla Małgorzata Anna: Sprawozdanie z Międzynarodowej e-Konferencji Naukowo-Metodycznej „Prawo dziecka do wypoczynku i czasu wolnego”, Inspiracje Daltonskie : teoria i praktyka, Polskie Stowarzyszenie Dalton, nr 19, 2023, s. 35-42

NUMER 19/2023

INSPIRACJE DALTOŃSKIE

T E O R I A I P R A K T Y K A

Zeszyty naukowo-metodyczne
Polskiego Stowarzyszenia Dalton

INSPIRACJE DALTOŃSKIE

TEORIA I PRAKTYKA

Zeszyty naukowo-metodyczne Polskiego Stowarzyszenia Dalton wydawane w formie kwartalnika.

Z ogromną radością informujemy, że wraz z początkiem 2018 roku Polskie Stowarzyszenie Dalton rozpoczęło wydawanie kwartalnika „Inspiracje Daltońskie. Teoria i Praktyka”. Inicjatywa ta ma służyć popularyzacji idei edukacji daltońskiej. W związku z tym w czasopiśmie znajdują się między innymi: opracowania naukowe założeń pedagogiki planu daltońskiego; aplikacje praktycznych wskazówek i rozwiązań edukacyjnych; informacje o specyfice funkcjonowania placówek daltońskich w kraju i świecie oraz ważne wydarzenia dotyczące upowszechniania koncepcji Planu Daltońskiego.

Kwartalnik skierowany jest głównie do nauczycieli, wychowawców, pedagogów zainteresowanych innowacyjnym podejściem do edukacji dzieci. Jednocześnie stanowi on płaszczyznę współpracy środowiska nauczycielskiego i akademickiego.

Zapraszamy do publikowania na łamach Czasopisma. Zainteresowane osoby proszone są o nadsyłanie tekstów na adres Redakcji:

„Inspiracje Daltońskie. Teoria i Praktyka”
os. Pułanki 6,
27-400 Ostrowiec Świętokrzyski

E-mail:
biuro@dalton.org.pl

PARTNERZY

RADA REDAKCYJNA

REDAKTOR NACZELNA

Renata Michalak

(Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu)

SEKRETARZ REDAKCJI

Elżbieta Misiorna

(Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu)

SEKRETARZE WSPOMAGAJĄCY:

Katarzyna Dryjas

(Prezes Polskiego Stowarzyszenia Dalton;
Przedszkole Publiczne nr 16 w Ostrowcu
Świętokrzyskim)

Teresa Grad

(Prezes Poznańskiego Oddziału OMEP)

Anna Wróbel

(Wiceprezes Polskiego Stowarzyszenia Dalton;
Dyrektor Przedszkola nr 31 im. Z. Witwickiego
w Warszawie)

Joanna Zembroń

(Szkoła Podstawowa nr 3 w Górze)

Agnieszka Kozłowska

(Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu)

CZŁONKOWIE RADY:

Annes Antonius Wenke

Honorowy Członek Rady (Senior Dalton
Consultant – Wenke Perspectief)

Marek Budajczak

(Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu)

Annemarie Wenke

(Dalton Consultant – Wenke Perspectief)

Bogusław Śliwerski

(Uniwersytet Łódzki; Akademia Pedagogiki
Specjalnej w Warszawie)

Agnieszka Kozłowska, Małgorzata Czapla

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Sprawozdanie z Międzynarodowej e-Konferencji Naukowo-Metodycznej „Prawo dziecka do wypoczynku i czasu wolnego”

Międzynarodowa konferencja „Prawo dziecka do wypoczynku i czasu wolnego” (*Children's right to rest and leisure time*) odbyła się w dniach 21-22 października 2022 w formie hybrydowej. Organizatorzy, osoby prowadzące sekcje i niektórzy prelegenci prezentowali swoje wystąpienia w sali konferencyjnej Wydziału Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, jednak większość zarówno prelegentów, jak i uczestników konferencji łączyła się zdalnie ze swoich miejsc pracy lub zamieszkania, reprezentując nie tylko różne miasta i państwa, ale nawet różne kontynenty. Temat konferencji był wynikiem dyskusji i narad, w którym kwestia przeciążania dzieci nadmiernymi i zaplanowanymi aktywnościami, blokującymi ich kreatywność, ograniczającymi wolność i powodującymi fizyczne i intelektualne zmęczenie, wysunęła się jako dominująca i aktualna.

Organizatorami konferencji były dwie instytucje: Polski Komitet OMEP – Światowej Organizacji Wychowania Przedszkolnego (OMEP – oryg. franc. *Organisation Mondiale pour l'Education Prescolaire*) oraz Wydział Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, a dokładniej – kierowany przez prof. UAM dr hab. Renatę Michalak Zakład Podstaw Wychowania i Opieki. Prof. Michalak, pełniąc jednocześnie funkcję wiceprzewodniczącej Polskiego Komitetu OMEP, była inicjatorką i łączniczką pomiędzy dwiema instytucjami, reprezentującymi świat nauki i praktyki pedagogicznej. Także konferencja miała charakter zarówno naukowy i praktyczny, prezentując zarówno naukową

refleksję nad wybranym tematem, jak dzieląc się doświadczeniami uczestników, z ich projektów i codziennej praktyki pedagogicznej.

Sama idea cyklicznej konferencji poświęconej różnym aspektom praw dziecka zrodziła się podczas konferencji OMEP „Wokół Praw Dziecka” która odbyła się w 2020 roku, aby uhonorować 30-lecie organizacji. Jesienią 2021 roku dwie instytucje: Polski Komitet OMEP, we współpracy z Uniwersytetem im. A. Mickiewicza (UAM), zapraszały na Międzynarodową e-konferencję naukowo-metodyczną „Prawo dziecka do edukacji i opieki wysokiej jakości” (*Children's right to high-quality education and care*). Tegoroczna konferencja jest więc drugą z cyklu corocznych spotkań OMEP i UAM na temat praw dziecka w kontekście edukacji i wychowania przedszkolnego.

Konferencja odbyła się na platformie Microsoft Teams, używanej przez UAM jako platforma komunikacji w dydaktyce oraz spotkaniach naukowych, a honorowy patronat po raz drugi sprawowała prof. dr hab. Agnieszka Cybal-Michalska, Dziekan Wydziału Studiów Edukacyjnych UAM i Przewodnicząca Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk. Wzięło w niej udział 129 uczestniczek i uczestników z 7 krajów świata (Polska, Szwecja, Islandia, Turcja, Cypr, Włochy, USA). Pierwszy dzień konferencji, podobnie jak rok wcześniej, był poświęcony wystąpieniom w języku angielskim. Drugi dzień został zagospodarowany na wystąpienia w języku polskim. Wszystkie wystąpienia gości zagranicznych oraz polskie z pierwszego dnia konferencji były tłumaczone

w systemie konferencyjnym przez znakomitą tłumaczkę panią Aleksandrę Szawarę, która towarzyszyła nam niejednokrotnie już wcześniej podczas międzynarodowych spotkań, seminariów i konferencji. W sumie, mieliśmy 8 wystąpień w sesji plenarnej, pierwszego dnia konferencji i 11 wystąpień w drugim dniu konferencji. Był to niezwykle intelektualny maraton, który zakończyliśmy z satysfakcją i pełni inspiracji do dalszych prac naukowych i przedsięwzięć projektowych.

Pierwszy dzień konferencji

Pierwszy dzień konferencji składał się z dwóch sekcji. Obie sekcje prowadziły prof. UAM dr hab. Renata Michalak oraz dr Agnieszka Kozłowska. Sekcja co do zasady, była prowadzona w języku angielskim i tłumaczona na język polski w systemie konferencyjnym (akapitami).

Szczególną uwagę chcielibyśmy zwrócić na konieczność zmiany paradygmatu, w którym dziecko jest uległe i podporządkowane do takiego, w którym dziecko staje się współtwórcą własnego rozwoju. Ten nowy dyskurs dzieciństwa traktuje dziecko jako całościowo i aktywnie zaangażowane we własny rozwój i mające potencjał wpływu na środowisko społeczno-kulturowe. Takie podejście, w którym dziecko jest aktywnym aktorem przemian, jest sercem współczesnych studiów nad dzieckiem i dzieciństwem” – powiedziała prof. Michalak w swoim wprowadzeniu do konferencji.

W pierwszej sekcji wysłuchaliśmy 4 referatów. Jako pierwsza wystąpiła prof. **Kristin Dyrfjord z Uniwersytetu Akureyri Islandii**, specjalistka w zakresie edukacji przedszkolnej, pedagogiki porównawczej i polityki edukacyjnej, prezentując referat pt. „Children's

Konferencja rozpoczęła się o godzinie 9.30 uroczystym otwarciem, którego dokonała Przewodnicząca Komitetu Naukowego, a także inicjatorka wydarzenia, prof. Renata Michalak. „Podczas dzisiejszego spotkania chcielibyśmy upowszechnić nowy dyskurs na temat dziecka oraz dzieciństwa.

right to imaginative play in Icelandic pre-schools in relation to digital playthings” (*Prawo dzieci do zabawy z wyobraźnią w islandzkich przedszkolach w relacji do cyfrowych zabawek*). Wystąpienie było poświęcone tworzeniu historii w związku z zabawą cyfrowymi obiektami. Profesor

wykazała, jak ważne są tego rodzaju zabawy w wymyślone światy dla rozwoju wyobraźni i kreatywności, a także jak bardzo, mimo odpowiednich przepisów w Konwencji Praw Dziecka, prawo do zabawy i czasu wolnego było naruszone w ostatnich latach, m.in. w związku z pandemią. Pokazała też, powołując się na prace Bassok i współautorów, że pewne ograniczenia przestrzeni do swobodnej zabawy wprowadza przesadnie precyzyjnie zaplanowana praca z dziećmi przez wychowawców przedszkola, którzy coraz bardziej skupiają się na rozwijaniu umiejętności akademickich dzieci kosztem zabawy (Bassok i inn., 2016). W opisywanym przez prelegentkę projekcie z udziałem dziewięciorga 5-latków obserwowano wpływ serii warsztatów kodowania dla dzieci i ich interakcji z wprowadzanymi do zabawy robotami na treść ich „wymyślonych światów”.

Prof. UAM dr hab. Katarzyna Segiet z wydziału Studiów Edukacyjnych UAM w Poznaniu Uniwersytet imienia Adama Mickiewicza w Poznaniu przedstawiła referat „Odpowiedzialność rodzicielska za i wobec dzieci a współczesność” (*Parental responsibility for and towards children and the present day*). Zauważyła w nim, że: „Współczesna rzeczywistość naznaczona jest licznymi zmianami o charakterze społecznym, kulturowym, ekonomicznym oraz politycznym, które skłaniają do refleksji nad przemianami życia rodzinnego i funkcjonowaniem rodzin w Polsce. Dynamiczny rozwój współczesnego świata, wyznaczony globalnymi trendami, w tym także nowymi technologiami stawia przed pedagogiką i wychowaniem nowe zadania. Jednym z nich jest odpowiedzialność rodzicielska za wychowanie i rozwój dzieci”.

Prof. Matteo Corbucci, prezes włoskiego komitetu OMEP, reprezentujący Uniwersytet Sapienza w Rzymie, przedstawił referat

pt. *The right to free participation of children in cultural and artistic life: intergenerational approaches in the realization of playful and recreational activities* („Prawo dzieci do swobodnego udziału w życiu kulturalnym i artystycznym: podejście międzypokoleniowe w realizacji zabaw i zajęć rekreacyjnych”). Profesor podobnie jak poprzedniczka, powołał się na początki swojego wystąpienia na Konwencji Praw Dziecka, przypominając nie tylko artykuł mówiący o prawie do odpoczynku i zabawy, ale też do swobodnego udziału w życiu kulturalnym i artystycznym¹. Tym samym przypomniął, że czas odpoczynku i zabawy nie musi oznaczać lenistwa, braku aktywności, wręcz przeciwnie – może to być czas rozwijania pasji i budowania swojego miejsca i tożsamości w rodzinie i społeczności lokalnej. Posługując się historycznymi przedstawieniami ulic Rzymu pokazała, że dzieci uczestniczyły w życiu kulturalnym już w czasach historycznych, a słuchanie i tworzenie historii jest istotne dla rozwoju wyobraźni i kreatywności zarówno dzieci, jak i dorosłych. Język animacji, storytelling, pozwala dotrzeć do każdego, dzieci i dorosłych.

Profesor Corbucci, pokazując poprzez analizę obrazu B. Pinelli’ego z 1810 roku „The puppet theatre in Roma” uczestnictwo dzieci w kulturze, zarysował tło do relacji z własnych projektów przeprowadzanych z dziećmi, które wzmacniają ich rozwój poprzez włączanie do uczestnictwa, biernego i czynnego, w szeroko rozumianej kulturze.

Podobną tematykę poruszyła w swoim wystąpieniu **prof. Maria Vassiliadou** z cypryjskiego Frederick University, prezydentka organizacji OMEP na Cyprze, która mówiła o promowaniu praw dzieci poprzez twórczość artystyczną.

Nieco inny temat poruszyła **prof. Deborah Kayton Michals** z USA. Jej wystąpienie: „The Joy of Movement-Related Play Structure

¹ Art. 31. 1. Państwa-Strony uznają prawo dziecka do wypoczynku i czasu wolnego, do uczestniczenia w zabawach i zajęciach rekreacyjnych, stosownych do wieku dziecka, oraz do nieskrępowanego uczestniczenia w życiu kulturalnym i artystycznym. 2. Państwa-Strony będą przestrzegały oraz popierały prawo dziecka do wszechstronnego uczestnictwa w życiu kulturalnym i artystycznym oraz będą sprzyjały tworzeniu właściwych i równych sposobności dla działalności kulturalnej, artystycznej, rekreacyjnej oraz w zakresie wykorzystania czasu wolnego. (*Konwencja o prawach dziecka - Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej - Portal Gov.pl, n.d.*)

related to Specific Learning in Literacy and Math: a way to make children's time fun as they learn and to involve their creativity through movement and drama" (*Struktura zabawy związanej z ruchem i specyficznym uczeniem się czytania i pisania oraz matematyki: sposób na urozmaicenie czasu dzieci podczas nauki i zaangażowanie ich kreatywności poprzez ruch i dramę*) pokazało teoretyczne podstawy i praktyczne zastosowania edukacji poprzez ruch i zabawę ruchową. Profesor skupiła się na znaczeniu takiej formy edukacji dla rozwijania kompetencji matematycznych dziecka, jego wyobraźni przestrzennej, ale też konkretnych umiejętności jak liczenie, dodawanie, odejmowanie. Zrelacjonowała też badania neurologiczne wskazujące na to, że uczenie się i ruch mają zbliżone lokalizacje w mózgu i możliwa jest stymulacja procesów uczenia się poprzez aktywność fizyczną. Odpowiednio dobrane zabawy i aktywności dla dzieci zwiększają ich możliwości uczenia się poznawczego, a jednocześnie pozytywnie wpływają na rozwój motoryczny i emocjonalny. Ruch w edukacji małego dziecka, jak wykazała profesor Michals, ma niedoceniony potencjał edukacyjny i – włączony do twórczych, artystycznych aktywności – może być platformą dla wielostronnego rozwoju ucznia. Podobne tezy wysuwał w swoim wystąpieniu **prof. Serap Erdoğan** z Anadolu University w Turcji, wygłaszając referat pt. „Play with mathematics learning in the early years: An example of children's math center” (*Zabawa w uczeniu się matematyki we wczesnych latach życia: Przykład centrum matematycznego dla dzieci*).

Ingrid Bogren i Magdalena Tomczak-Stenstrom z Departmentu Edukacji Przedzszkolnej Urzędu Miasta Malmö w Szwecji, zaprezentowały temat „The children's rights to rest and leisure time in the outdoors: learning, developing and challenging. An educational stance to promote children's development, health, well-being and human stance for a sustainable world” (*Prawa dzieci do wypoczynku i spędzania wolnego czasu na świeżym powietrzu: nauka,*

rozwój i wyzwania. Edukacja promująca rozwój dzieci, ich zdrowie, dobre samopoczucie i postawę humanitarną na rzecz zrównoważonego świata). Swoje wystąpienie oparły o doświadczenie miasta Malmo w prowadzeniu Ogrodu Bukowego – centrum edukacji ekologicznej dla dzieci przedszkolnych. Dzieci uczące się w przedszkolach, gdzie nie ma ogrodu, przyjeżdżają na całodniowe zajęcia do Ogrodu Bukowego. Wycieczki mają miejsce przez cały rok, także w dni deszczowe i zimą, zgodnie ze szwedzką maksymą, że „nie ma złej pogody, jest tylko złe ubranie”. W ogrodzie jest wiele stanowisk pozwalających na kreatywną zabawę, poznawanie żywych zwierząt, ziół, prace konstrukcyjne, czy artystyczne. Prelegentki przypomniały książkę Richarda Louva „Last Child in The Wood”, znaną także w Polsce, która w całości jest poświęcona znaczeniu kontaktu człowieka z naturą – w tym człowieka w wieku dziecięcym i w adolescencji (Louv, 2020). Louv opisał konsekwencje odcięcia dziecka od natury i nazwał je syndromem deficytu natury. Jego analizy zmieniły edukację w całym świecie, dając podwaliny pod zielony nurt w edukacji, popularyzację zajęć outdoorowych i edukację opartą o zasoby środowiska (nature-based learning). Ogród Bukowy, co przypomniały referentki, znany jest Wydziałowi Studiów Edukacyjnych w Poznaniu, ponieważ prowadziła go Magdalena Tomczak-Stenstrom była wirtualnie gościnią zajęć z edukacji przyrodniczej i oprowadzała poznańskie studentki po Ogrodzie z kamerą w rękę.

Pierwszy dzień konferencji zakończyło wystąpienie **prof. Loizosa Symeou** z Cypryjskiego Uniwersytetu Europejskiego „A framework of practice on cultural workshops for children at early childhood education and care (ECEC) settings” (*Praktyczne wskazówki dotyczące warsztatów kulturalnych organizowanych dla dzieci w placówkach wczesnej edukacji i opieki*). Profesor zrelacjonował przebieg swojego projektu realizowanego we współpracy z Komisją Europejską, którego celem było wypracowanie narzędzi dydaktycznych do pracy

z małymi dziećmi 3-6 lat pochodzącymi z różnych środowisk kulturowych. Uczestnicy projektu z 5 krajów, nauczyciele i wychowawcy przedszkolni, pracowali nad warsztatami artystycznymi dla dzieci, które uzupełnione wycieczkami do teatru czy muzeum, pozwoliłyby na zaangażowane, pogodne uczestnictwo dzieci w zajęciach przedszkolnych. Nauczyciele realizowali swoje koncepcje w pracy z dziećmi, a następnie dzielili się uwagami i pomysłami w czasie wywiadów grupowych, pokazując zarówno dobre praktyki, jak i bariery, na które się natknęli i sposoby ich pokonania. Profesor w swoim wystąpieniu podkreślał wagę konstruktywistycznego podejścia do edukacji i danie pełnej swobody dzieciom na wyrażanie ekspresji artystycznej w bezpiecznych warunkach edukacji przedszkolnej.

Drugi dzień konferencji

W drugim dniu konferencji obrady przebiegały w języku polskim. Wystąpienia prelegentów ogniskowały się wokół refleksji pedagogicznej na temat aktualnej sytuacji dzieci w kontekście deficytu czasu wolnego i braku respektowania prawa dziecka do wypoczynku. Spikerzy prezentowali wyniki badań dotyczących problematyki spędzania czasu wolnego przez dzieci oraz przytaczały praktyczne rozwiązania odnośnie form organizacji czasu wolnego przy uwzględnieniu pełnego prawa dziecka do wypoczynku.

Teoria stanowi podstawę działań pedagogicznych. Prelegenci niejednokrotnie osadzili swoje rozważania i refleksje w teoriach dotyczących pedagogiki dziecka.

Prof. dr hab. Małgorzata Cywińska z Wydziału Studiów Edukacyjnych UAM w Poznaniu, w wystąpieniu zatytułowanym „Brak czasu na dzieciństwo” – jako trudny wymiar współczesnego dziecięcego świata”, zauważyła, że dzieciństwo to niezwykle okres w życiu każdego człowieka, to czas, który powinien kojarzyć się z enklawą bezpieczeństwa i spokoju, z doświadczaniem bez troski płynącej z odkrywania świata, przepełnionej radosnymi zabawami z najbliższymi członkami rodziny i rówieśnikami.

Jednak dla wielu dzieci rzeczywistość ich dziecięcego świata nie jest szczęśliwa bowiem często doświadczają sporo sytuacji trudnych, stresowych. Jedną z takich sytuacji jest „brak czasu na dzieciństwo” odzwierciedlający między innymi nadmierne wymagania rodziców w stosunku do dzieci, oczekiwania od nich nieustannych sukcesów, konieczność radzenia sobie dzieci z trudnymi emocjami związanymi z odrzuceniem rówieśniczym, czy też wieloma traumatycznymi rodzinnymi sytuacjami, przytoczyć tu można choćby eskalacyjne konflikty między rodzicami.

Mgr Patrycja Lewandowska z WSE UAM podejmując temat w rozprawie „Oczyrna wyobraźnia – jak dzieci niewidome spędzają czas wolny?” stwierdziła, że aktywność zabawowa odgrywa również bardzo ważną rolę w działaniach dziecka z niepełnosprawnością wzroku. W swoim wystąpieniu skupiła się na rodzajach, funkcjach zabawy oraz na specyfice zabawy dziecka z niepełnosprawnością wzroku. W końcowej części wypowiedzi nawiązała do zabawki jako przedmiotu dziecięcej aktywności. Czas wolny dzieci kojarzony jest najczęściej z różnorodnymi zabawami oraz wykorzystywanymi zabawkami. W tym czasie dziecko intensywnie rozwija się oraz doskonali swoje umiejętności, a jego organizm zdobywa nowe funkcje.

W wystąpieniu **mgr Moniki Kiszki** z WSE UAM, zostało podkreślone, że to osoby

dorośle są odpowiedzialne za tworzenie potencjalnych przestrzeni czasu wolnego oraz respektowanie jego granic. Prawo dziecka do czasu wolnego i wypoczynku uznawane jest za jedno z podstawowych oraz sankcjonowanych prawnie czynników bezpośrednio wpływających na jakość dzieciństwa. Jednak stale zmieniająca się rzeczywistość, przymus sukcesu oraz przyspieszanie rozwoju sprawiają, iż możliwe przestrzenie swobodnej i wolnej od wszelkich ograniczeń eksploracji świata zostają ograniczone oraz zawłaszczane. Wszystko to sprawia, że zagadnienie to widziane w perspektywie wychowawczej, staje się kluczową kwestią pedagogiki, zwłaszcza pedagogiki dziecka.

Problematyka czasu wolnego stanowi także istotny przedmiot analiz i badań pedagogicznych.

Prof. UAM dr hab. Agata Matysiak-Błaszczyk z WSE UAM reprezentująca subdyscyplinę pedagogiki, jaką jest pedagogika społeczna, dokonała przeglądu badań na temat czasu wolnego młodzieży zamieszkującej na terenach miejskich. W swoim wystąpieniu „Czas wolny młodzieży mieszkającej na terenach miejskich”, próbowała odpowiedzieć na pytanie, czy współczesna młodzież miejska wykorzystuje kapitał miasta w organizacji czasu wolnego?

Natomiast **dr Katarzyna Nadachewicz** z Uniwersytetu w Białymstoku w referacie zatytułowanym „Organizacja czasu wolnego dziecka ze spektrum autyzmu” przedstawiła wyniki badań dotyczących sposobów spędzania czasu wolnego rodzin posiadających dziecko ze spektrum autyzmu. W toku badań starała się znaleźć odpowiedzi na następujące pytania:

1. Jakie jest zaangażowanie rodziny w organizację czasu wolnego dziecka autystycznego?
2. Jakie czynności podejmuje dziecko samodzielnie w czasie wolnym?
3. W jaki sposób dziecko spędza czas wspólnie z rodzeństwem?
4. Jakie formy spędzania czasu wolnego oferuje dziecku miejsce zamieszkania ?

Do zebrania materiału badawczego wykorzystano metodę sondażu diagnostycznego. Narzędziem, którym się posłużyła, był kwestionariusz ankiety dla rodziców. W badaniach łącznie wzięło udział 127 ankietowanych z trzech województw: podlaskiego, warmińsko-mazurskiego i mazowieckiego.

Badaczka wskazała następujące wnioski:

- wspólnie spędzony czas wolny inicjują opiekunowie, organizacją czasu wolnego dziecka autystycznego w większym stopniu zajmuje się matka;
- czynności najczęściej podejmowane samodzielnie przez dzieci autystyczne w czasie wolnym to: oglądanie telewizji, odpoczynek bierny, sport i rekreacja, oraz prace domowe;
- dzieci autystyczne najczęściej ze swoim rodzeństwem wychodziły na plac zabaw, wspólnie oglądały TV oraz wspólnie uczestniczyły w grach i zabawach;
- najczęściej wymieniane przez ankietowanych atrakcje pozwalające na interesujące spędzanie wolnego czasu, oferowane ich dzieciom przez miejsce zamieszkania, to: plac zabaw, basen, kino, boisko oraz miejsca przeznaczone do spacerowania.

Mgr Kamil Wnuk z WSE Uniwersytetu A. Mickiewicza w Poznaniu, przedstawił raport z przeprowadzonych badań własnych na temat „YouTube/TikTok jako podwórko i farbka wolnego czasu dzieci”. Ponadto zaprezentował potencjalne koncepcje rozwoju kultury cyfrowego postnarcyzmu, uwzględniając praktyki wolnego czasu dzieci. W mediach społecznościowych dostrzegł wirtualny status społeczny, gdzie zabawa do wypoczynku oraz wolnego czasu przededefiniowana jest w nowy obszar zabawy-pracy do płatnych form. YouTube/TikTok stał się w ten sposób podwórkiem, jak i fabryką, a dodatkowo mknie w stronę negocjacji społecznych. W długiej perspektywie skutki tego procesu mogą się okazać niebezpieczne dla dzieci, gdyż wyłania się paradygmat pracy jako zabawy poprzez kapitalizowanie hobby (wolnego czasu).

Dr Monika Jurewicz wraz z **dr Agnieszką Pawluk-Skrzypek** ze Szkoły Główniej

Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie wygłosiły referat pod tytułem „Organizacja przestrzeni dziecka w wieku przedszkolnym w percepcji rodziców - studium przypadków”. Przedmiotem rozważań autorki uczyły refleksję na temat organizacji przestrzeni dziecka w percepcji rodziców. Zagadnienie wydaje się być o tyle istotne, albowiem przestrzeń w życiu każdego człowieka ma wyjątkową wartość. Jej rola nie ogranicza się tylko do wymiaru fizycznego, posiada również konkretną wartość społeczno-kulturową, stanowiącą system symboliczny, pozwalający na porządkowanie świata poprzez nadanie określonej przestrzeni szczególnego znaczenia i jak twierdzi I. Copik – człowiek naznacza ją jako swoją, zaczyna ją tworzyć i z nią się utożsamiać (Copik, 2013). Badaczki sformułowały cele i problemy badawcze.

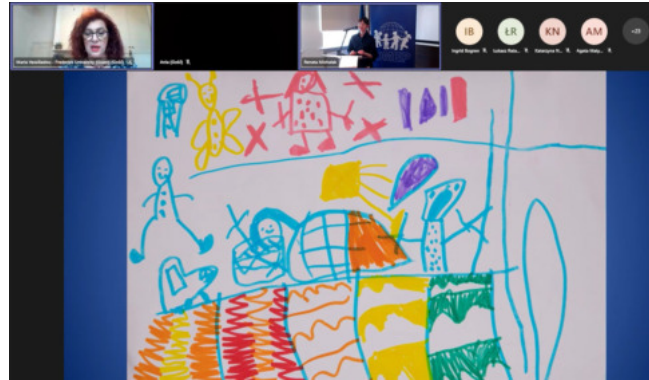
Głównym celem badań było poznanie opinii rodziców na temat organizacji przestrzeni dziecka w wieku przedszkolnym. Natomiast główny problem badawczy zawierał się w pytaniu: Czym kierują się rodzice w aranżacji przestrzeni dziecka? Z powyższego problemu głównego wynikały następujące problemy szczegółowe:

- Jak rodzice definiują przestrzeń dziecka w wieku przedszkolnym?
- O czym mówią zaaranżowane przez rodziców przestrzenie, do czego zapraszają?
- Czy/ W jakim zakresie rodzice pozwalają dziecku współtworzyć zamieszkiwaną przez nie przestrzeń?

Do przeprowadzenia badań wykorzystano metodę indywidualnych przypadków. Jej zastosowanie wynikało z chęci poznania opinii rodziców dotyczących potrzeb dziecka oraz ich realizacji we wnętrzu. Wiodącą techniką był wywiad, przeprowadzany z rodzicami za pośrednictwem Internetu. Zebrany w ten sposób materiał badawczy oraz dostarczone przez rodziców zdjęcia pozwoliły na dokonanie analizy ich treści.

Na znaczenie ruchu fizycznego zwrócił uwagę **dr Tomasz Przybyła** WSE UAM, w referacie zatytułowanym „Trening mózgu w wolnym czasie - nieinwazyjne techniki

stymulacji mózgu w edukacji i terapii”. Pokazał, że trening mózgu oparty na ruchu może przynieść korzyści terapeutyczne i edukacyjne wśród dorosłych jak i dzieci. Współcześnie trening mózgu może odbywać się na wiele sposobów – tradycyjnie, a więc poza wirtualnie, jak i w oparciu o wirtualną rzeczywistość czy neurofeedback.

Odwołując się do opisywanych w literaturze wyników, jak i projektów eksperymentalnych zrealizowanych przez zespół badawczy, wskazał na zaskakujące wątki, rzucające nowe światło na to zagadnienie. Ponadto wspominał o projektach wskazujących, jakiego typu działania warto wprowadzać w edukacji i terapii by zwiększać motywację dzieci do uczestnictwa we wszystkich zajęciach.

Podczas prezentacji pojawiły się także bardzo różnorodne przykłady form doświadczenia przez dzieci wypoczynku i czasu wolnego. Zostały sformułowane w tym zakresie powinności rodziców, przedszkola, szkoły oraz instytucji kulturowych. Zwrócono uwagę na to, jak ogromną rolę w tym pełni edukacja artystyczna, estetyczna, fizyczna. Rodzaj aktywności podejmowanej przez dzieci w czasie wolnym wpływa na jakość ich doświadczeń rozwojowych.

Prof. dr hab. Marzena Bogus-Spyra naukowczyni z Uniwersytetu imienia Jana Długosza w Częstochowie i jednocześnie certyfikowana edukatorka arteterapii Stowarzyszenia Arteterapeutów Polskich „Kajros”, podzieliła się doświadczeniami z własnej praktyki. Oprócz etatowej pracy

na uczelni wykazała się ponad 25-letnią działalnością charytatywną na rzecz dzieci i młodzieży, w tym ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, która zaowocowała przeprowadzeniem ponad 150 warsztatów edukacyjno-artystycznych. W związku z wojną na Ukrainie pani prof. Bogus-Spyra zdecydowała o konieczności zorganizowania bezpłatnych, cyklicznych zajęć artystycznych dla dzieci uchodźców z Ukrainy. W swoim wystąpieniu na temat „Arteterapia i wspólnie spędzany czas - czyli zajęcia dla dzieci z Ukrainy”, opowiedziała o doświadczeniach prowadzenia sobotnich warsztatów dla dzieci w wieku od 3 do 15 lat, oraz zapewnieniu im wsparcia poprzez autorski program arteterapeutyczny. Profesorka respektując teorię, która stanowi podstawę działań pedagogicznych, jednocześnie podkreśla, że jednak to „czułe bycie” nadaje sens spotkaniom, zwłaszcza z osobami, które doświadczają długotrwałej traumy. Poprzez prezentację i obrazy pokazała budowanie drabiny zaufania, doświadczanie i przeżywanie sztuki, tworzenie wzajemności i relacji dobra, sadzenie łąki, rozkoszowanie się pysznościami przeznaczonymi dla ciała i ducha, przebywanie w kręgu ciepła (oraz ogniska) i budowanie kultury pamięci miejsca spotkań.

Lic. Monika Szymańska z WSE UAM w Poznaniu w wystąpieniu na temat „Kontakt ze zwierzętami, a czas wolny dzieci z niepełnosprawnością”, zwróciła uwagę na fakt, że czas wolny dzieci z niepełnosprawnością spędzają zazwyczaj z opiekunem, rzadziej z rówieśnikami. Bywa jednak, że niekiedy towarzyszem wypoczynku, a czasem samotności dzieci z zaburzeniami w rozwoju, są zwierzęta. Na przestrzeni ostatnich lat, w literaturze z zakresu pedagogiki, w tym pedagogiki specjalnej pojawiły się publikacje, wskazujące na znacze-

nie udziału zwierząt w procesie wspomaganie rozwoju dzieci. W szczególności ssaków. Zwierzęta zostały przedstawione, jako przyjaciele umilający czas wolny dzieci. Spikerka uzasadniała dobroczynny wpływ zwierząt na funkcjonowanie dziecka, oraz na sposób spędzania przez nie czasu wolnego.

Dr Roland Dobrzeński-Łukasiewicz z Menedżerskiej Akademii Nauk Stosowanych w Warszawie, odniósł się w prelekcji „Czas wolny dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej i jego charakterystyka”, do jakości doświadczania czasu wolnego przez dzieci znajdujące się w specyficznej sytuacji życiowej. Zauważył, że dzieci te częstokroć dzielą swój czas wolny na realizację zwyczajowego odpoczynku oraz spotkanie z rodzicami biologicznymi. Forma ta jest niejednokrotnie problemami psychiczno-emocjonalnymi co nie ma odniesienia do typowych zadań czasu wolnego.

Podsumowanie

Rozważania podjęte podczas konferencji ukazują wysoką wartość czasu wolnego dla wszechstronnego rozwoju dzieci. Przekonują o potrzebie świadomego i celowego zarządzania warunkami i sposobami spędzania przez dzieci czasu wolnego. Środowisko naukowe dostarcza wielu dowodów na to, że swobodna zabawa i spędzanie czasu zgodnie z własnymi pomysłami dzieci służy ich rozwojowi. Jednak przesłaniem konferencji było podkreślenie, że nie pożyteczność takiego zachowania jest powodem zabezpieczenia dzieciom swobody spędzania, ale że jest to ich niezbywalne prawo gwarantowane Konwencją o Prawach Dziecka.

Temat konferencji pozostaje obiecującym i niewyczerpanym przedmiotem dociekań naukowych, a spotkanie kilkudziesięciu specjalistów w tym obszarze otworzyło dodatkowe pola do badań i rozważań naukowych.

Bibliografia:

- Bassok, D., Latham, S. i Rorem, A. (2016). *Is Kindergarten the New First Grade?* *AERA Open*, 2(1), 2332858415616358. <<https://doi.org/10.1177/2332858415616358>> [dostęp 23.10.2022]
- Louv, R., (2020). *Ostatnie dziecko lasu: Jak ocalić nasze dzieci przed zespołem deficytu natury*. Mamaia: Grupa Wydawnicza Relacja.
- Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r., <<https://www.gov.pl/web/rodzina/konwencja-o-prawach-dziecka>> [dostęp 24.10.2022]